

jongeren zelf aan wateronderzoek en bloemeterminaties doen.

Het pakket betreft een klas een volledig schooljaar bij de werking van een natuurgebied in hun buurt. De introductie-diareeks komt in het begin van het schooljaar aan bod, de doe-dagen vanaf oktober tot maart. De wandeling tenslotte gaat door vanaf april tot en met juni.

Het Vlaams-Brabantse project richt zich niet alleen op scholen. Tijdens de zomermaanden wordt ook ingepikt op een initiatief van de gemeentelijke jeugddienst. Kinderen ontvangen een pasje (de zogenaamde "grabbelpas") geldig voor een aantal kinderactiviteiten doorheen de vakantieperiode. Hierbij zit dus ook werken (lachen, leren en plezier maken) in een natuurgebied voor meer en betere natuur.

Open natuurgebieden: van levensbelang

De accenten van de communicatie rond natuurgebieden liggen nu veel meer op 'genieten van aantrekkelijke en boeiende natuur' dan op een wetenschappelijke benadering. Hierdoor voelen beduidend meer mensen zich aangesproken. Het verenigingsmodel laat een actieve betrokkenheid van vrijwilligers toe, waaronder ook veel kinderen.

De ontsluiting van de natuurgebieden is een bewuste keuze, waaraan volgens het hoger vermelde stramien, rekening houdend met de praktische problemen, verder zal worden gewerkt. Een betere ondersteuning vanuit de wetenschappelijke wereld, met betrekking tot de draagkracht van kleine en versnipperde natuurgebieden in relatie tot bezoekers is zeker gewenst.

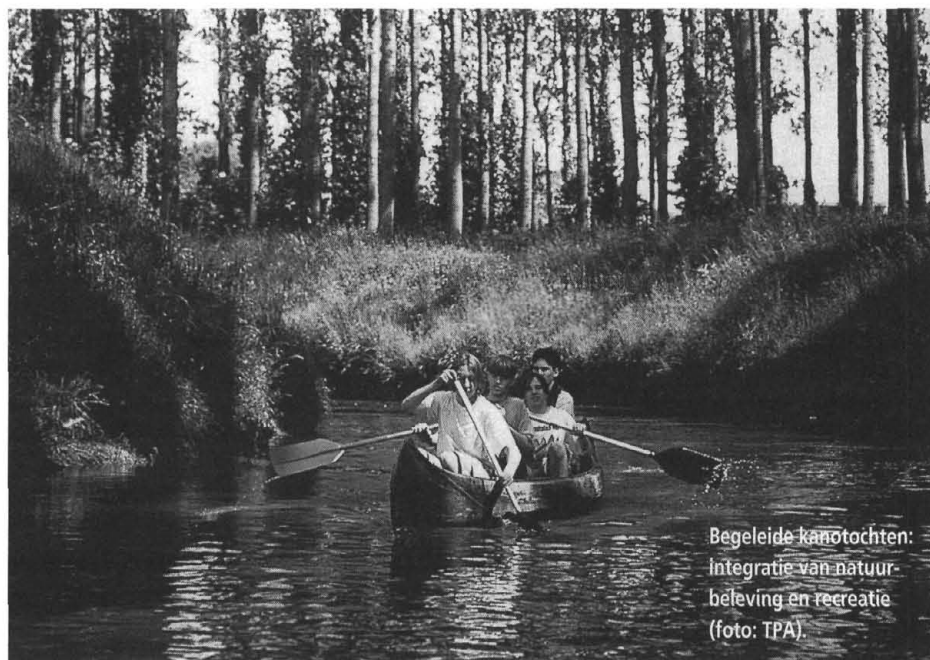
Literatuur

Decler, K. & W. De Belder, 1999. De verwerving van natuurgebieden door het Vlaamse Gewest en de erkende terreinbeherende verenigingen. In: E. Kuijken (ed.). Natuurrapport 1999: Toestand van de natuur in Vlaanderen, cijfers voor het beleid. Wetenschappelijke mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 6, Brussel.

Leeuwen, B. van, 1995. Doelen voor algemene natuurkwaliteit. Landschap 12(2): 55-58.

J. Van Uytvanck, V. Van Roy & W. Ibens
Natuurreservaten vzw
Kon. St-Mariastraat 105
B-1030 Brussel
tel. 00-32-2-2431329

Sinds een tiental jaren worden op de Kleine Nete, een kleine rivier in de provincie Antwerpen, kanotochten georganiseerd onder begeleiding van een natuurgids. Initiatiefnemers van de begeleide kanotochten waren de lokale vereniging Natuur- en Landschap Kleine Nete vzw en de Herentalse natuurgidsen, een afdeling van de Vereniging voor Milieu-Educatie Provincie Antwerpen (VMPA). Voor de praktische organisatie werd vanaf de aanvang samengewerkt met een commercieel kano-verhuurbedrijf. De opzet van het initiatief was dubbel: natuureducatie integreren in het bestaand natuurrecreatief aanbod en hiervan gebruik maken om nieuwe werkvormen van natuur-educatie toe te passen. Wat dat laatste betreft, staat vooral het beleevingsaspect centraal.

Begeleide kanotochten:
Integratie van natuur-
beleving en recreatie
(foto: TPA).

Jos Gysels

Natuurbeleving op de Kleine Nete in Vlaanderen

De Kleine Nete is een laaglandrivier met een nog goede water- en structuurkwaliteit. Zij stroomt door een grotendeels onbebouwd landschap dat rijk is aan natuur.

De geleide kanotochten gaan enkel door op aanvraag. Verder is er een grote vrijheid. De duur van een afvaart (halve dag, hele dag of 's avonds) en het vertrek- en eindpunt kunnen vrij gekozen worden. Tijdens de tocht wordt enkele keren

aangemeerd om een korte wandeling te maken in de omgeving. Het vervoermiddel is een grote kano met plaats voor tien personen. De natuurgids is tevens stuurman. Er kan ook gevaren worden met kleinere kano's, maar het gidsen verloopt dan wel minder vlot. Een belangrijke beperking is dus de grootte van de groep. Het publiek is verscheiden: vriendenkringen, families, bedrijven, onderwijzend personeel, scholieren. Aan inhoudelijke

onderwerpen is er geen gebrek. De rivier zelf, het leven in, op en langs het water en het landschap eromheen bieden meer dan voldoende aanknopingspunten. Min of meer vaste ingrediënten zijn de waterkwaliteit, oorzaken en (visuele) effecten van vervuiling, de structuurkenmerken van de rivier, meandering en fysische werking van het water, de opbouw van het landschap met oeverwallen, kommen en afgesneden meanders en ten slotte een kennismaking met een grote diversiteit van planten- en diersoorten. Kleine voorntjes, Riviergrondels, stekelbaarsjes, Zeelt en Kleine modderkruipers kunnen met een eenvoudig handnet gevangen en getoond worden, samen met een rijkdom aan macro-invertebraten. In de zomermaanden vliegen bij mooi weer talrijke Weidebeekjuffers boven het wateroppervlak. Het aantal soorten waterplanten in een laaglandrivier is niet erg groot maar wel kenmerkend: diverse soorten fonteinkruiden, Pijlkruid en Kleine egelskop. Verder is een voorbijvliegende IJsvogel steeds een aangename verrassing.

Een andere kijk

De natuureducatieve meerwaarde van een kanotocht zit niet zozeer in de hoeveelheid of verscheidenheid aan informatie. Een kanotocht zorgt – letterlijk – voor een andere kijk op de natuur. De omgeving ziet er op (en nog meer onder) het water heel anders uit. En dan is er vooral het avontuurlijke van het kanovaren. Een kanotocht is heel wat spannender – geheel ongevaarlijk maar steeds met het risico op een nat pak – dan een

wandeling langs platgelopen paden. De belevenis komt ook het natuureducatieve ten goede. De praktijk leert dat als mensen uit hun gewone doen kunnen gebracht worden door hen iets onbekends te tonen en/of een nieuwe ervaring te bezorgen, ze meer open en ontvankelijk worden, ook voor de natuur. De fysieke inspanning – die uiteraard moet aangepast worden aan de mogelijkheden van de individuele deelnemers – helpt om afstand te nemen van een al te theoretische instelling die de natuureducatie vaak kenmerkt. Het sterk dynamisch milieu van een rivier lijkt zeer geschikt om het contact met de "reële" natuur te versterken.

Kanovaren niet onomstreden

Maar is kanovaren op één van de laatste natuurlijke rivieren van Vlaanderen nog wel te verantwoorden vanuit natuurbehoudstandpunt? Het was een vraag en verwijt waarmee de initiatiefnemers vaak geconfronteerd werden. De natuurbeschermers hebben al genoeg zorgen en zien bootladingen vol (luidruchtige) recreanten liever niet komen. Maar ook de andere kant was niet altijd even enthousiast. Sommige verhuurbedrijven zijn enkel geïnteresseerd in het vrij gebruik van de rivier en vrezen dat samenwerking met natuurverenigingen zal leiden tot beperkingen. In tegenstelling tot Wallonië, waar reeds van hogerhand beperkingen zijn ingevoerd (zij het niet zozeer uit ecologische overwegingen, dan wel onder druk van sportvisserij), is kanovaren in Vlaanderen nog steeds niet definitief geregeld. Er circuleren wel voorstellen die al besproken zijn met de sectoren toerisme en recre-

atie, watersport en sportvisserij, maar waarbij bijvoorbeeld de private natuurverenigingen tot nu toe nog niet betrokken zijn. Het ware wenselijk om een en ander te kaderen in een integraal waterbeleid, maar hiervoor is het wachten op een nieuw decreet dat ook al lang is aangekondigd. Het resultaat is dat de discussie blijft steken in het conflictmodel en draait om een simpele verdeling van gebruiksrechten (met geboden en verboden als traditionele instrumenten).

Europees project

Het initiatief van de begeleide kanotochten op de Kleine Nete draait momenteel op een laag pitje. Dat heeft te maken met de geschetste tegenwerkingen, gebrek aan samenwerking en ontbreken van beleid. Maar er is hoop. In het kader van Grenslandschap Taxandria, een Europees grensoverschrijdend project rond natuur en recreatie, zijn drie (afzonderlijke!) deelprojecten ingediend die te maken hebben met natuurgerichte recreatie op en langs de Kleine Nete. Dat gebeurde enerzijds door de Vlaamse overheid (respectievelijk de administratie bevoegd voor waterbeheer en voor sport en recreatie) voor de aanleg van instapplaatsen, parkings en infoborden langs de rivier en anderzijds door de private natuurvereniging De Wielewaal vzw voor het uitwerken van een natuureducatief aanbod met leskoffers. Natuur- en Landschap Kleine Nete vzw wil graag de begeleide kanotochten hierin integreren, als dat zorgt voor een meer professionele uitbouw van natuureducatieve activiteiten en op voorwaarde dat de oorspronkelijke opzet overeind blijft. Na vijf jaar ervaring blijft bij de initiatiefnemers de overtuiging bestaan dat in de natuureducatie niet de natuur op zich, maar wel de (duurzame) relatie van de mens tot de natuur centraal moet staan. Daarbij is het beleevingsaspect, naast de traditionele kennisoverdracht, essentieel. Vermits beleving ook bij de populaire natuurrecreatie een belangrijk verkoopproduct is, is het een win-win-situatie als we erin slagen de (beschikbare) natuureducatieve kennis te koppelen aan (bestaande) vormen van recreatieve natuurbeleving.

De Weidebeekjuffer
(*Calopteryx splendens*)
een attractieve
aandachtsoort langs
beken en rivieren
(foto: E. Spiengers).

J.F.M. Gysels
De Wielewaal, Natuurvereniging VZW
Graatakker 11
B-2300 Turnhout
e-mail: jos.gysels@wielewaal.be